

Prof. dr hab. Maria Beisert
Wydział Psychologii i Kognitywistyki
Uniwersytet im. A. Mickiewicza
Poznań

Poznań, 02.10. 2021r.

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Mijas

pt.:

**Tożsamość jako stygmat. Psychologiczne aspekty wykluczenia osób
nieheteroseksualnych.**

1. Uwagi wstępne.

Pani mgr Magdalena Mijas w swojej rozprawie doktorskiej przedstawiła projekt badawczy, który wpisuje się w szeroki nurt dyskusji nad naturą seksualności człowieka i nad zmianami w jej ujmowaniu. Szczegółowym i wybranym obszarem badań stała się seksualność osób o orientacji nieheteroseksualnej, funkcjonujących w społeczeństwie, w którym przynależność do heteroseksualnej większości zapewnia jej członkom uprzywilejowaną pozycję. Czy zatem przyjąć można, że tożsamość seksualna człowieka, określona - między innymi - przez jego orientację nieheteroseksualną, stanowić może powód do jego nierównego traktowania? Z takiego założenia wyszła Autorka recenzowanej pracy przytaczając, w omówieniu swojego osiągnięcia, liczne publikacje i analizy z obszaru stygmatyzacji społecznej, empirycznie i skutecznie dokumentujące to zjawisko. Uprzywilejowanie czy dyskryminowanie z powodu tożsamości seksualnej jest czynnikiem różnicującym i destruktywnie wpływającym na – przynajmniej jak dotychczas wykazały badania – osoby przynależące do nieakceptowanej mniejszości. Skutki obserwować można na wielu płaszczyznach funkcjonowania człowieka, między innymi poprzez pogorszenie szeroko rozumianego zdrowia. I tym fragmentem odrzucenia, konkretyzującym się w procesie stygmatyzacji ze względu na tożsamość, zajęła się Autorka.

2. Charakterystyka osiągnięcia naukowego.

Zgodnie z warunkami wyszczególnionymi w art. 187.1. ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. (Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce) rozprawę doktorską może stanowić

praca pisemna będąca zbiorem opublikowanych i powiązanych tematycznie artykułów naukowych.

Osiągnięcie naukowe, które stanowi przedmiot rozprawy doktorskiej składa się z trzech artykułów opatrzonych wspólnym tytułem: *Tożsamość jako stygmat. Psychologiczne aspekty wykluczenia osób nieheteroseksualnych*, opublikowanych w okresie 2012 – 2021 Należą do nich:

- 1) Mijas M., Iniewicz, G., & Grabski, B. (2012). Stadialne modele formowania się tożsamości homoseksualnej. Implikacje dla praktyki terapeutycznej. *Psychiatria Polska*, 46(5), 815–828.
- 2) Mijas M, Grabski, B., Blukacz, M., & Davies, D. (2021). Sexual Health Studies in Gay and Lesbian People: A Critical Review. *Journal of Sexual Medicine*, 18(6), 1012-1023. DOI: 10.1016/j.jsxm.2021.02.013
- 3) Mijas, M., Blukacz, M., Koziara, K., Kasperek, K., Pliczko, M. P., Galbarczyk, A., & Jasienska, G. (2021). Dysregulated by stigma. Cortisol responses to repeated psychosocial stress in gay and heterosexual men. *Psychoneuroendocrinology*, 131, Artykuł 105325. DOI: 10.1016/j.psyneuen.2021.105325

Wszystkie artykuły opublikowane są w prestiżowych, specjalistycznych czasopismach o zasięgu krajowym i międzynarodowym, przy czym dwa z nich w języku angielskim, co znacznie zwiększa rozmiar ich wpływu.

Celem cyklu jest udokumentowanie hipotez o negatywnych zdrowotnych skutkach stygmatyzacji społecznej, ujętej w perspektywie psychologicznej, co nie oznacza, że Autorka pomija i umniejsza oddziaływanie stygmatyzacji analizowanej z poziomu struktur makrospołecznych. Dwie pierwsze części cyklu poświęcone są omówieniu zjawiska, które podlega stygmatyzacji czyli tożsamości seksualnej gejów i lesbijek oraz zjawiska, na płaszczyźnie którego skutki stygmatyzacji się ujawniają czyli zdrowia seksualnego tej mniejszościowej grupy osób. Oba artykuły zmierzają w kierunku ukształtowania bazy teoretycznej dla projektu badawczego stanowiącego trzeci element cyklu, jednocześnie oferując rzetelną, naukową podstawę dla działań diagnostyczno-terapeutycznych. Walorem pierwszego fragmentu jest wykorzystanie modeli afirmatywnych w miejsce modeli patologizujących i zmedyalizowanych, dzięki czemu samo rozumienie zjawiska wyłaniania się tożsamości seksualnej gejów i lesbijek może być traktowane jako bufor stygmatyzacji oraz dzięki czemu zmienia się konceptualizacja rozwoju seksualnego człowieka.

Fragment drugi, poza wykazaniem luk w piśmiennictwie dotyczącym zdrowia seksualnego gejów i lesbijek, zawiera krytyczną (metodologiczną i treściową) analizę dostępnego materiału empirycznego. Stanowi tym samym znakomity argument dla zaprojektowania badań, które dotychczasowe ograniczenia przekroczą a istniejące luki wypełnią. Efektem lektury tej części cyklu jest bardzo jej wysoka ocena. Przegląd publikacji dokonany został wzorowo, z ogromną starannością i jawnością działań, co pozwala potraktować zawarte w nim dane jako rzetelną podstawę do stawiania kolejnych hipotez. Na podobnie wysoką ocenę zasługują uwagi na temat konieczności zmiany perspektywy projektów badawczych dotyczących zdrowia (w tym też seksualnego) gejów i lesbijek. Chodzi o zastąpienie perspektywy deficytów perspektywą dwustronną: równoważącą deficyty z zasobami oraz o zastąpienie perspektywy zagrożeń znowu perspektywą dwustronną: równoważącą czynniki ryzyka z szansami rozwojowymi. Trend ten jest zgodny z przyjęciem – jako podstawy badań w obszarze seksuologii – pozytywnych, holistycznych, koncepcji zdrowia (wartości autonomicznej), znacznie wykraczających poza podejście negatywne skoncentrowane na braku choroby, akcentujące czynniki ryzyka jego utraty.

Trzecia część cyklu stanowi jego zwieńczenie. Składa się na tę opinię kilka argumentów. Projekt badawczy zaprojektowano odnosząc się do wcześniej omówionych koncepcji. Wykorzystano w nim paradygmat stresu mniejszościowego Meyera w zakresie wskazania na zależności między ekspozycją na stygmatyzację a zdrowiem osób nieheteroseksualnych oraz koncepcję obciążenia allostatycznego, wskazującą jak ekspozycja na stres zaburza mechanizmy hormonalne, odpowiadając za patologiczne zmiany strukturalne w tkankach. Badania wzorowo zaprojektowano i przeprowadzono, wykorzystując model eksperymentalny. Dobór narzędzi badawczych i grup również zasługuje na wysoką ocenę, podobnie jak etyczny poziom badań wyrażający się poprzez uzyskanie zgody komisji etycznej i poprzez poziom dbałości o zdrowie osób badanych w trakcie stosowania procedury badawczej. Osiągnięte wyniki potwierdziły, że podwyższony poziom kortyzolu występujący u gejów łącznie z zakłóceniami habituacji może przyczyniać się do nadmiernej ekspozycji na mediatory stresu, przekładając się ostatecznie na rozwój problemów zdrowotnych badanych. Projekt badawczy zmierzał do uzupełnienia wcześniej wykazanych luk w piśmiennictwie, co udało się osiągnąć, dzięki weryfikacji hipotez badawczych. Istotna, z punktu oceny zamierzonych celów okazała się możliwość wykorzystania wyników badań teoretycznych w praktyce terapeutycznej. Określenie korelatów fizjologicznych

procesów psychologicznych związanych z doświadczaniem stresu mniejszościowego sytuuje osiągnięte wyniki w grupie wiarygodnych danych pochodzących z badań klinicznych. Pozwala na ich aplikację zgodnie z zasadami Evidence Based Medicine czyli praktyki medycznej opartej na wiarygodnych i aktualnych publikacjach.

Przedstawiona powyżej analiza osiągnięcia dowodzi, że stanowi ono cykl artykułów monotematycznych, uporządkowanych według schematu: baza teoretyczna prezentująca osiągnięcia określonej dziedziny wiedzy - projekt badawczy zaplanowany na jej podstawie i zawierający propozycję rozwiązania problemu - analiza wyników empirycznych i dokumentacja ich aplikacyjnej przydatności.

Każdy z artykułów zaopatrzony jest w oświadczenia Autorów dotyczące indywidualnego wkładu w przygotowanie i opublikowanie tekstu. Wynika z nich, że mgr Magdalena Mijas, która jest wymieniona na pierwszym miejscu wszystkich trzech artykułów, ocenia swój wkład kolejno na 40%, 70% i 70%. Większościowy udział Autorki w drugiej i trzeciej części cyklu oraz oświadczenie co do rodzaju udziału w tworzeniu publikacji wskazuje na umiejętność samodzielnego projektowania badań i ich realizacji. Wątpliwości budzi mniejszościowy udział Doktorantki w przygotowaniu artykułu pierwszego. Wobec faktu, że w licznych pracach niewymienionych w cyklu Autorka zajmowała się problematyką tożsamości seksualnej i wobec faktu, że wspomniany artykuł ma – w porównaniu do dwóch artykułów pozostałych – charakter odtwórczy, uznać należy zdolność Autorki do samodzielnego prowadzenia badań za udokumentowaną. Dodatkowo potwierdzają ją :

- 1) umiejętność syntetycznej konceptualizacji zagadnień bez epatowania zbędnymi szczegółami,
- 2) wykorzystanie poprzedniego etapu działania jako podstawy dla następnego w celu rozwoju danego obszaru badawczego,
- 3) powstrzymywanie się od krytyki osiągnięć występujących na wcześniejszych etapach rozwoju wiedzy za to, że występując wcześniej nie spełniały kryteriów obecnych, w miejsce oceny na ile przyczyniły się one do stanu aktualnego.

Sposób konceptualizacji i realizacji osiągnięcia – ciekawy i aktywizujący ciekawość innych badaczy – nie wywołał w procesie recenzowania oczekiwań dotyczących wyjaśniania wątpliwości czy dyskusowania ograniczeń projektu badawczego. Raczej wywołał chęć rozwinięcia dyskusji z Doktorantką (w ramach odpowiedzi na recenzję) zmierzającej w kierunku poznania Jej opinii i refleksji na temat:

- 1) Miejsca i związku tożsamości seksualnej (czy może tożsamości płciowej?) w procesie kształtowania się tożsamości człowieka
- 2) Związków (ewentualnych) procesu stygmatyzacji ze zjawiskiem plastyczności (zmienności) orientacji seksualnej.
- 3) Negatywnego wpływu stygmatyzacji ze względu na tożsamość seksualną ujawnianego u osób przynależnych do uprzywilejowanej większości.

3. Wnioski

Biorąc pod uwagę powyższe komentarze i uwagi stwierdzam, że przedstawioną przez Doktorantkę pracę oceniam bardzo wysoko, przede wszystkim, ze względu na oryginalność pomysłu badawczego, na jego metodologiczne opracowanie i na sposób analizy wyników. Zatem z pełnym przekonaniem uznaję, że spełnia ona określone w art. 187.1. ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. (Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce) następujące wymagania:

- 1) prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną Kandydatki w przedstawionej dyscyplinie,
- 2) dokumentuje umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej,
- 3) zawiera oryginalne rozwiązanie problemu naukowego,
- 4) stanowi pisemny zbiór opublikowanych i powiązanych tematycznie artykułów naukowych

Ze względu na jakość ocenianego projektu badawczego a także z uwagi na jego wkład w proces budowania społeczeństwa opartego na idei równości, wnioskuję o przyznanie wyróżnienia recenzowanemu osiągnięciu, wnosząc tym samym o dopuszczenia mgr Magdaleny Mijas do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

